

NORGES HØYESTERETT

Den 1. juni 2018 avsa Høyesterett dom i

HR-2018-1014-A, (sak nr. 2017/2020), sivil sak, anke over dom,

A v/verger (advokat Svein Kjetil Stallemo – til prøve)

mot

B

C

(advokat Kristine Eide – til prøve)

D

E

F

G

H

(advokat Kai Knudsen)

S T E M M E G I V N I N G :

- (1) Dommer **Berglund**: Saken gjelder særskilt anke over avgjørelsen av sivile krav etter domfellelse for to forsettlige drap. Den reiser særlig spørsmål om betydningen av at den ansvarlige er et barn.
- (2) Ved Kristiansand tingretts dom 29. juni 2017 ble A domfelt for to forsettlige drap. Grunnlaget for domfellelsen var at han 5. desember 2016 knivstakk I og J gjentatte ganger, slik at begge fikk omfattende skader og senere døde av blødningene. På gjerningstidspunktet var A 15 ½ år gammel.
- (3) Straffen ble satt til forvaring med en tidsramme på elleve år og en minstetid på sju år og fire måneder. A ble også dømt til å betale 91 319 kroner i samlet erstatning for gravferdsutgifter og 200 000 kroner i oppreisningserstatning til hver av de sju etterlatte, til sammen 1 491 319 kroner.
- (4) De punktene i tingrettens domsslutning som gjelder de sivile kravene, lyder slik:

- "2. A, født 00.00.2001, dømmes til, innen to uker fra dommens forkynnelse, å betale D erstatning med 47 745 – førtisjutusensjuhundreogførtifem – kroner.
3. A, født 00.00.2001, dømmes til, innen to uker fra dommens forkynnelse, å betale B og C erstatning med 43 574 – førtitretusenfemhundreogsyttifire – kroner.
4. A, født 00.00.2001, dømmes til, innen to uker fra dommens forkynnelse, å betale oppreisningserstatning med 200 000 – tohundretusen – kroner til hver av følgende personer: D, E, F, G og H.
5. A, født 00.00.2001, dømmes til, innen to uker fra dommens forkynnelse, å betale oppreisningserstatning med 200 000 – tohundretusen – kroner til hver av følgende personer: B og C."
- (5) De etterlatte som ble tilkjent oppreisning, var foreldrene til I – B og C, Js ektemann D, deres barn E og F, og hennes foreldre G og H.
- (6) Oppreisningen var i samsvar med det normerte oppreisningsbeløpet på 200 000 kroner som etter rettspraksis tilkjennes etterlatte ved forsettlig drap. Tingretten fant, under særlig henvisning til handlingenes alvorlighet, ikke grunnlag for å sette ned erstatningen og mente det ikke skulle skilles mellom de etterlatte ved utmålingen.
- (7) A anket straffutmålingen og avgjørelsen av de sivile kravene til Agder lagmannsrett. Ved lagmannsrettens dom 15. september 2017 ble straffen, under dissens, endret til fengsel i elleve år. Tingrettens avgjørelse av de sivile kravene ble stadfestet.
- (8) Punktet i lagmannsrettens domsslutning om de sivile kravene lyder slik:
- "2. **Tingrettens dom stadfestes for så vidt gjelder avgjørelsen av de sivile rettskravene i domsslutningens punkter 2 til 5.**"
- (9) En samlet lagmannsrett sluttet seg til tingrettens begrunnelse for erstatningsansvaret og tilføyde at en reduksjon av ansvaret ville være støtende overfor de etterlatte og allmennheten.
- (10) A har anket til Høyesterett over avgjørelsen av erstatningskravene.
- (11) Saken følger tvistelovens regler ettersom det er inngitt en særskilt anke over de sivile kravene i straffesaken, jf. straffeprosessloven § 435.
- (12) Den ankende part, A ved verger, har i hovedsak gjort gjeldende:
- (13) Det er enighet om at det er grunnlag for å idømme erstatningsansvar, men partene er uenige om utmålingen. Etter skadeserstatningsloven § 1-1 skal barn bare illegges erstatningsansvar i den grad det er rimelig, og etter Grunnloven § 104 og FNs konvensjon om barnets rettigheter (barnekonvensjonen) artiklene 3 og 40 er barnets beste et grunnleggende hensyn i alle saker som berører barn, også ved erstatningsutmåling etter kriminelle handlinger. Det anføres prinsipalt at rimelighetsvurderingen og hensynet til barnets beste innebærer at ansvaret må falle bort. A er ung, ubemidlet og skal sone en lang fengselsstraff. Ved løslatelse fra soning vil det bli urimelig tungt for ham å dekke kravene, som med tillegg av rentene som løper, vil være tilnærmet doblet etter endt soning.

(14) Subsidiært anføres det at erstatningen til Js foreldre bør settes ned til 160 000 kroner fordi hun på drapstidspunktet var voksen og ikke lenger bodde sammen med foreldrene.

(15) A ved verger har lagt ned slik påstand:

"Prinsipalt: A, født 00.00.2001, frifinnes for erstatnings- og oppreisningskravene.

Subsidiært: Oppreisningserstatningen til G og H settes ned."

(16) Ankemotpartene, *B og C*, har i hovedsak gjort gjeldende:

(17) Lagmannsrettens avgjørelse av de sivile kravene er riktig. Hensynene bak erstatningsreglene taler mot å redusere erstatningsbeløpet for gravferdsutgifter og mot å fravike normen for oppreisning som følger av rettspraksis. Drapene var svært brutale, og det ville være støtende om anken fører frem. Domfelte er en ungdom som ikke er umoden for alderen, og som var fullt klar over hvilke grufulle handlinger han utførte. Selv om barnets beste står sentralt i saker som involverer personer under 18 år, kan verken skadeserstatningsloven § 1-1, Grunnloven eller barnekonvensjonen lede til bortfall eller nedsettelse av erstatningsansvaret i denne saken. Generelt vil det også være i barnets interesse å gjøre opp for seg. Det er videre usikkert hvor stort kravet vil være ved løslatelse og i hvilken grad A vil kunne betjene dette. Disse forholdene taler for at nedsettelse eller bortfall av kravet først bør vurderes dersom staten krever regress hos A for forskuttert erstatning til de etterlatte.

(18) B og C har lagt ned slik påstand:

"Anken forkastes."

(19) Ankemotpartene, *D, E, F, G og H*, har i hovedsak gjort gjeldende det samme som ankemotpartene B og C, men har også vist til følgende:

(20) For de etterlatte har det stor betydning at A pålegges fullt erstatningsansvar for de alvorlige handlingene han har begått. Det normerte oppreisningsbeløpet er relativt lavt, og det er ikke grunnlag for å redusere det samlede kravet fordi det er flere etterlatte. Ved statens senere inndrivelse av regresskravet mot A, vil han være sikret en viss levestandard gjennom reglene i dekningsloven, som setter begrensninger for hvor store trekk en skyldner må tåle.

(21) Etter gjeldende rettspraksis er det ikke grunnlag for å sette ned erstatningen til Js foreldre. De etterlattes sorg kan ikke måles mot hverandre. Foreldrenes lidelse og smerte ved at deres barn blir drept, er også meget sterk.

(22) D, E, F, G og H har lagt ned slik påstand:

"Anken forkastes."

Mitt syn på saken

(23) Jeg har kommet til at anken skal forkastes.

- (24) Saken reiser spørsmål om en mindreårigs ansvar for gravferdsutgifter og erstatning for ikke-økonomisk tap (oppreisningserstatning) etter forsettlig drap. Den reiser også spørsmål om det skal differensieres mellom de etterlatte ved fastsettelsen av oppreisning. Jeg ser først på reguleringen av mindreåriges erstatningsansvar i skadeserstatningsloven § 1-1.
- (25) *Den nærmere reguleringen av mindreåriges erstatningsansvar i skadeserstatningsloven § 1-1*
- (26) Skadeserstatningsloven § 1-1 lyder slik:
- "Barn og ungdom under 18 år plikter å erstatte skade som de volder forsettlig eller uaktsomt, for så vidt det finnes rimelig under hensyn til alder, utvikling, utvist adferd, økonomisk evne og forholdene ellers."**
- (27) Bestemmelsen regulerer både ansvarsgrunnlaget og omfanget av erstatningsansvaret som barn og ungdom kan ilegges. Det fremgår at mindreårige er ansvarlige for skader som de volder ved skyld, for så vidt det etter en samlet vurdering av de momentene som er trukket frem i bestemmelsen, anses rimelig, jf. Ot.prp. nr. 48 (1965–1966) Om lov om skadeserstatning i visse forhold, side 27 og 28.
- (28) Grunnvilkåret for å ilegge erstatning etter § 1-1 er at skaden er voldt forsettlig eller uaktsomt. For oppreisning etter § 3-5, som denne saken også gjelder, må uaktsomheten være grov.
- (29) Forsettskravet gjelder de bevisste skadeforvoldelsene, mens uaktsomhetskravet knytter seg til om et barn ut fra sine personlige forutsetninger kan bebreides. Uaktsomhetskravet må derfor vurderes konkret, basert på hva som det "menneskelig, sosialt og faglig er rimelig å kreve" av et barn på det aktuelle alderstrinnet, jf. Kristen Andersen, Skadeforvoldelse og erstatning, 1970, side 149. I denne saken er det ikke tvilsomt at skadene er voldt forsettlig, og det er da ikke nødvendig med en nærmere vurdering av grunnvilkåret.
- (30) Når grunnvilkåret om ansvarsgrunnlag i § 1-1 er oppfylt, vil det etter ordlyden i bestemmelsen bero på en rimelighetsvurdering om skadevolderen skal pålegges fullt ansvar eller om ansvaret skal settes ned, eventuelt falle helt bort. Det skal foretas en bred helhetsvurdering, som innebærer at interessene til en mindreårig skadevolder skal tillegges større vekt enn det som følger av de vanlige reglene om erstatning for voksne skadevoldere. Utgangspunktet i erstatningsretten om full erstatning til skadelidte må balanseres mot hvilket ansvar det er rimelig å pålegge et barn.
- (31) Ved denne rimelighetsvurderingen er hensynene som begrunner den særskilte ansvarsreguleringen i § 1-1, av interesse.
- (32) Frem til vedtakelsen av skadeserstatningsloven i 1969, var barns erstatningsansvar regulert i straffelovens ikrafttredelseslov § 22. Denne bestemmelsen slo fast at barn under 14 år som utgangspunkt ikke kunne holdes erstatningsansvarlige, med mindre skaden med rimelighet kunne dekkes av midler som tilhørte barnet selv. Barn og unge over 14 år var erstatningsansvarlige på linje med voksne, selv om en ungdoms handlinger ikke ble vurdert på samme måte som en voksens, jf. Ot.prp. nr. 48 (1965–1966) side 9. Jeg nevner at den kriminelle lavalder den gang var 14 år.

- (33) Dagens regel om barns ansvar er generell og gjelder etter sin ordlyd alle barn og unge under 18 år. Det fremgår av NUT 1964: 2 Innstilling om ny lov om erstatningsansvar for skade voldt av barn og ungdom m.m. side 9, at bestemmelsen medførte en utvidelse av ansvaret for barn under 14 år, og en innsnevring av ansvaret for ungdom i gruppen 14 til 18 år. På samme side er det lagt til grunn at også små barn kan ilegges erstatning, men at det bare i "klart ekstraordinære tilfelle bør bli tale om å ilegge barn under skolepliktig alder ansvar".
- (34) Når det gjaldt erstatningsansvaret for barn over 14 år, går det frem av forarbeidene at Justisdepartementet var i tvil om endringsforslaget burde følges opp. Departementet viste særlig til at dersom skaden skyldtes kriminell aktivitet, tilsa både preventive hensyn og alminnelige rettferdshensyn at ansvaret ikke burde settes ned, "med mindre det skulle foreligge helt eksepsjonelle grunner", jf. Ot.prp. nr. 48 (1965–1966) side 11. Departementet uttalte videre at de nye reglene ikke ville "medføre nevneverdige lettelser i ansvaret for ungdom mellom 14 og 18 år, og følgelig heller ikke svekke skadelidtes stilling", jf. proposisjonen samme side.
- (35) Forarbeidene indikerer altså at det skal mye til for å sette ned ansvaret som barn over den kriminelle lavalder har pådratt seg som følge av straffbare handlinger, i alle fall så fremt det gjelder erstatning for den økonomiske skaden som barnet har voldt. For yngre barn vil det i større grad kunne være rimelig med en reduksjon av ansvaret.
- (36) Det neste spørsmålet er om § 1-1 omfatter både ansvar for økonomisk og ikke-økonomisk skade, typisk oppreisningserstatning.
- (37) Etter sin ordlyd favner bestemmelsen erstatning av enhver karakter. Det er derfor ikke tvilsomt at erstatning for økonomisk tap, som for eksempel gravferdsutgifter, faller inn under ansvarsregelen. Etter skadeserstatningsloven § 3-4 siste ledd, som regulerer utmålingen av slike utgifter, skal erstatningen dekke "vanlige utgifter til gravferden, og for så vidt det finnes rimelig, andre utgifter i anledning av dødsfallet".
- (38) Vilkårene for oppreisning fremgår av skadeserstatningsloven § 3-5, hvor siste ledd lyder:
- "Den som forsettlig eller grovt aktløst har voldt en annens død, kan pålegges å betale avdødes ektefelle, samboer, barn eller foreldre slik oppreisning som nevnt i første ledd."**
- (39) Det er ingen holdepunkter i loven for at et slikt ansvar er ment å falle utenfor § 1-1, og spørsmålet er ikke nærmere drøftet i forarbeidene. Eksemplene som er gitt, tyder likevel på at lovgiver hadde erstatning for økonomisk tap i tankene.
- (40) Dette kan imidlertid ha sammenheng med at reglene om oppreisning først kom inn i skadeserstatningsloven i 1973. Frem til da var spørsmålet om oppreisning regulert i straffelovens ikrafttredelseslov. Etter denne loven var det antatt at barn under 14 år ikke kunne ilegges oppreisningsansvar. Det samme gjaldt for "sinnssyke", som er begrepet som brukes i skadeserstatningsloven. "Sinnssyke" var, etter tilsvarende regler som for barn under 14 år, kun ansvarlige for økonomisk skade som med rimelighet kunne dekkes av deres egne midler. Skillet mellom ansvaret for økonomisk og ikke-økonomisk skade for barn over og under 14 år, og for "sinnssyke", hadde sammenheng med hensynene bak oppreisningsinstituttet, hvor blant annet den pønale funksjonen – det at erstatningen skulle være en sanksjon mot en uønsket handling – sto sterkt.

- (41) På samme måte som etter straffelovens ikrafttredelseslov, er det også etter skadeserstatningsloven parallellitet mellom reglene for erstatningsansvar for barn og for "sinnssyke". Etter § 1-3 kan "sinnssyke" pålegges å erstatte voldt skade dersom det er "rimelig under hensyn til utvist adferd, økonomisk evne og forholdene ellers".
- (42) I Rt-2005-104 tok Høyesterett stilling til om "sinnssyke" etter denne bestemmelsen kunne ilegges ansvar for oppreisningserstatning. Førstvoterende la til grunn at når det først var gitt en generell regel om erstatningsansvar for "sinnssyke", var det naturlig å forstå denne slik at ansvaret også omfattet oppreisning. Det ble blant annet vist til at formålet med oppreisningsinstituttet nå i større grad er å kompensere for den krenkelsen som er påført, se avsnitt 35. Dette synet er videreført i Rt-2010-1203 avsnitt 51.
- (43) Jeg nevner at foruten hensynet til den pønale funksjonen og kompensasjonshensynet, er prevensjonshensynet og betydningen av oppreisning som uttrykk for samfunnets misnøye med handlingen, sentrale hensyn bak oppreisningsinstituttet.
- (44) Etter mitt syn tilsier likheten i reglene om ansvar for mindreårige og "sinnssyke" at det også etter § 1-1 er adgang til å tilkjenne oppreisning dersom de generelle vilkårene i § 3-5 er oppfylt. Jeg viser til at ordlyden åpner for en slik løsning. Videre ble uttrykket "erstatning (oppreisning)" som benyttes i § 3-5, bevisst valgt for å få frem at begrepet erstatning i skadeserstatningsloven omfatter oppreisning, med mindre noe annet fremgår, jf. Bjarte Askeland, Rettsdata, note 167 til § 3-5. Også praksis etter tidligere lov knyttet til barn over 14 år taler for en slik løsning. Det samme gjør hensynene bak oppreisningsreglene. Jeg legger derfor til grunn at i alle fall barn over den kriminelle lavalderen kan ilegges ansvar for oppreisningserstatning.
- (45) Før jeg går over til betydningen av bestemmelser i Grunnloven og FNs konvensjon om barnets rettigheter (barnekonvensjonen), vil jeg knytte noen merknader til lovens § 5-2 om lemping.
- (46) *Forholdet mellom skadeserstatningsloven §§ 1-1 og 5-2*
- (47) Skadeserstatningsloven § 5-2 er den generelle bestemmelsen om lemping i loven. Med hjemmel i denne kan skadevolderens ansvar lempes når "ansvaret virker urimelig tyngende for den ansvarlige", eller "når det i særlige tilfelle er rimelig at den skadelidte helt eller delvis bærer skaden". Bestemmelsen er oppfattet som en relativt snever unntaksregel. Både ordlyden i bestemmelsen og tilhørende rettspraksis tilsier at terskelen for lemping etter § 5-2 er klart høyere enn muligheten for å redusere erstatningen etter den rimelighetsvurderingen som skal foretas etter § 1-1. Dette innebærer at rettspraksis knyttet til § 3-5 hvor kravet ikke er lempet etter § 5-2, gir begrenset veiledning ved tolkingen etter § 1-1.
- (48) *Vernet av barns rettigheter i Grunnloven og barnekonvensjonen*
- (49) Det neste spørsmålet er om styrkingen av barns rettigheter gjennom Grunnloven og barnekonvensjonen innebærer begrensninger i adgangen til å pålegge mindreårige erstatningsansvar.

- (50) Etter Grunnloven § 104 andre ledd og barnekonvensjonen artikkel 3 skal barnets beste være et grunnleggende hensyn ved alle avgjørelser som berører barn. Skadeserstatningsloven § 1-1 må derfor tolkes og anvendes med dette som bakgrunn. Det må også ses hen til at lovens forarbeider ble skrevet på en tid hvor barns rettigheter var mindre fremtredende.
- (51) Likevel er det ikke slik at barnets beste i alle tilfeller skal gis utslagsgivende vekt. I hvilken grad hensynet til barnets beste slår gjennom, må bero på en konkret vurdering og avveining av de ulike hensynene som gjør seg gjeldende. Jeg viser her til Rt-2009-1261 avsnitt 31 om oppholdstillatelse for en enslig mindreårig gutt, og senere praksis fra Høyesterett.
- (52) I de tilfeller hvor et barn er involvert i straffbare handlinger, oppstilles det en rekke forpliktelser etter barnekonvensjonen artikkel 40. Bestemmelsen er generell, men det er av særlig interesse at det fremgår av ordlyden og av FNs barnekomité's General Comments No. 10, at rehabilitering står sentralt når barn har begått kriminalitet. Også betydningen av at et barn skal få mulighet til å gjøre opp for seg, er trukket frem. Dette synes særlig å være aktuelt ved alternativ konfliktløsning.
- (53) Slik jeg ser det, kaster imidlertid ikke bestemmelsen eller kommentaren fra barnekomiteen særlig lys over den erstatningsrettslige vurderingen som skal foretas når et barn er dømt for alvorlige straffbare forhold, og alternative reaksjoner til fengselsstraff ikke er aktuelle. Jeg tilføyer at de generelle hensynene som er trukket frem av komiteen, er behørig ivare tatt ved fastsettelsen av fengselsstraffen i denne saken.
- (54) *Oppsummert* legger jeg til grunn at skadeserstatningsloven § 1-1 er utformet slik at den gir rom for den fleksibiliteten som er nødvendig for å ivareta forpliktelsene overfor barn etter Grunnloven og barnekonvensjonen. Både ved vurderingen av grunnvilkåret og ved fastsettelsen av erstatningens omfang må det ses hen til at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn. Ved erstatningsansvar som følge av kriminelle handlinger skal derfor blant annet hensynene til rehabilitering og tilbakeføring til samfunnet tillegges vekt. Hensynene vil inngå i den rimelighetsvurderingen som skal foretas, men det er ikke påkrevd at disse blir tillagt avgjørende vekt. Dersom erstatningskravet knytter seg til alvorlige straffbare handlinger, kreves det betydelig mer for å unnlate å pålegge ansvar eller utmåle en lavere erstatning enn ellers.
- (55) *Fastsettelse av erstatningsbeløp i denne saken*
- (56) Jeg skal da se nærmere på anvendelsen av skadeserstatningsloven § 1-1 jf. § 3-5 i denne saken.
- (57) A er dømt til å betale i underkant av 100 000 kroner i erstatning for samlede gravferdsutgifter og 200 000 kroner i oppreisningserstatning til hver av de sju etterlatte, til sammen 1 400 000 kroner. Oppreisningsbeløpets størrelse beror på at A har begått to drap, hvor det var sju etterlatte som etter loven kan kreve slik erstatning. I rettspraksis er det ved forsettlig drap fastsatt en normert erstatning på 200 000 kroner, jf. Rt-2010-1203 og Rt-2014-892, og beløpet for hver av de etterlatte er satt lik den normerte erstatningen. Jeg nevner at denne normen er fastsatt i medhold av § 3-5, hvor skadevolderen har vært voksen, slik at den ikke nødvendigvis har direkte overføringsverdi ved utmålingen etter § 1-1.

- (58) Gravferdsutgifter bør som utgangspunkt en ung skadevolder erstatte fullt ut, i tråd med skadeserstatningsloven § 3-4 siste ledd om vanlige utgifter til gravferd mv. I dette tilfelle, hvor det er begått to forsettlig drap, er det etter min oppfatning ikke aktuelt å redusere erstatningen for gravferdsutgiftene.
- (59) Etter skadeserstatningsloven § 3-5 kan oppreisningserstatning tilkjennes dersom det er rimelig. I de tilfeller hvor skadevolderen er over 18 år, er bestemmelsen tolket slik at erstatning normalt skal ytes når vilkårene er oppfylt, jf. Rt-2005-104 avsnitt 52. Betydningen av skadevolders økonomi kommer derfor i disse tilfellene mer i bakgrunnen, jf. blant annet Rt-2015-1115 avsnitt 29.
- (60) Det er ikke tvilsomt at vilkårene etter § 3-5 siste ledd er oppfylt i denne saken. Spørsmålet blir hvor stort ansvar det er rimelig å pålegge A etter § 1-1, tatt i betraktning hans "alder, utvikling, utvist adferd, økonomisk evne og forholdene ellers".
- (61) A var 15 ½ år da drapene ble begått. Han var strafferettslig ansvarlig, og aldersmessig i den gruppen som forut for skadeserstatningsloven hadde samme erstatningsansvar som voksne. Selv om det vil være forskjell på en mindreårig som nærmer seg 18 år og en som er 15 ½ år, er det ikke tvilsomt at A har nådd en slik alder at ansvar for oppreisningserstatning er aktuelt.
- (62) Når det gjelder As utvikling, har de rettspsykiatriske sakkyndige som undersøkte ham i anledning av straffesaken, lagt til grunn at det ikke er noe påfallende eller unormalt ved hans utvikling eller personlige egenskaper, utover hva som kan utledes fra handlingene han har begått. Han er normalt intelligent. Det er derfor ingen særlige forhold ved hans utvikling som tilsier en reduksjon av ansvaret, som knytter seg til grove kriminelle handlinger.
- (63) Derimot taler den utviste adferden sterkt imot en reduksjon. A har begått to meget brutale drap, beskrevet på følgende måte i tingrettens dom:

"Drapet på I er utført på en svært brutal måte. Han ble knivstukket hele 28 ganger. I prøvde å verge seg mot stikkene, men tiltalte fortsatte å stikke. Da tiltalte gikk vekk et kort øyeblikk for å finne mobiltelefonen og så at I forsøkte å reise seg, fortsatte tiltalte på ny å stikke I. [...] Tiltalte stakk med full kraft målrettet nettopp mot det han var seg bevisst var vitale organer. Han var seg bevisst at dersom han stakk nettopp der, var det størst fare for at I ville dø. Mange av stikkene var hver for seg potensielt dødelige.

Drapet på J var på samme måte like brutalt. Hun ble knivstukket hele 32 ganger. Også da hun forsøkte på en avvergende handling stakk han hånda hennes slik at han kunne fortsette å stikke mot hennes vitale organer. Også i forhold til henne stakk han med full kraft mot det han var seg bevisst var vitale organer. Også her var mange av stikkene alene potensielt dødelige. Tiltalte viste ved sine handlinger at han hadde en lav terskel for å utøve massiv og dødelig vold.

Tiltaltes uttrykte motiv for å drepe I var 'hat', hat for det retten oppfatter som en bagatell. Motivet for å drepe J var å hindre at hun oppdaget det han hadde gjort og således kunne ha varslet politiet. Han utførte en rå, brutal, følelsesløs og veloverveid handling mot en person som ikke gjorde annet enn å forsøke å hjelpe."

- (64) Tingrettens beskrivelse viser at begge drapene er begått med kvalifisert forsett, ettersom A stakk for å drepe. I tillegg kommer at drapet på I ikke var noen impulshandling, men

har klare elementer av planlegging. Slik jeg ser det, kommer uttalelsene i forarbeidene om at det skal svært mye til for å redusere ansvaret i alvorlige straffesaker, inn med full tyngde.

- (65) Det fremgår videre av § 1-1 at det skal ses hen til barnets økonomiske evne ved fastsettelsen av erstatningen. Utgangspunktet for vurderingen er domstidspunktet, jf. NUT 1964: 2, side 11. Det vil likevel være aktuelt å se hen til fremtidige inntektsmuligheter, jf. de samme forarbeidene på side 12.
- (66) En erstatning som idømmes nå, vil forfalle til betaling to uker etter at dommen er forkynt for A. Ettersom han i dag er ubemidlet, vil imidlertid Kontoret for voldsoffererstatning utbetale beløpene til de etterlatte, for deretter å fatte vedtak om å søke regress hos A, jf. voldsoffererstatningsloven § 15 siste ledd. Et regresskrav vil normalt først være aktuelt å innkreve når A løslates fra soning, det vil si når han er voksen.
- (67) Det er et grunnleggende hensyn i norsk strafferettspleie at domfelte skal settes i stand til å vende tilbake til samfunnet etter endt soning, og at soningsoppholdet, i tillegg til å være en straff, også skal bidra til rehabilitering av domfelte. Disse hensynene gjelder i særdeleshet når domfelte er under 18 år. I denne saken er det opplyst at A er i gang med utdanning i fengselet og tar sikte på å utdanne seg til elektriker. Han vil derfor få mulighet for å skaffe seg et grunnlag for senere inntektsgivende arbeid. Selv om et betydelig erstatningsansvar vil gjøre det vanskeligere for ham å etablere seg etter soning, vil han etter mitt syn være i stand til å bære ansvaret.
- (68) Det er ikke mulig å vite hvor stort regresskravet mot A vil bli. Etter det opplyste kreves det i dag renter på regresskrav, jf. lov om statens innkrevingsentral § 7. Regresskrav kan imidlertid på visse vilkår helt eller delvis ettergis, jf. voldsoffererstatningsloven § 15 andre ledd. Hvis det skulle vise seg at A i fremtiden ikke blir i stand til å oppfylle sine forpliktelser, vil bestemmelsen innebære en sikkerhetsventil. Jeg nevner også at voldsoffererstatningsloven er under revisjon, jf. NOU 2016: 9 Rettferdighet og forutsigbarhet – voldsskadeerstatning, slik at vilkårene for å kreve regress av en som var mindreårig på gjerningstidspunktet vil bli nærmere vurdert av lovgiver.
- (69) Jeg legger videre vekt på at det i rettspraksis er fastsatt en normert oppreisning til etterlatte etter forsettlig drap. Ved fastsettelsen av dette beløpet er det tatt hensyn til at skadevolderen som følge av en meget lang fengselsstraff, normalt vil være ute av stand til å betale oppreisning under soning og etter løslatelse, jf. Rt-2001-274. Også dette tilsier tilbakeholdenhet med å redusere oppreisningen.
- (70) Jeg kan etter dette ikke se at hensynet til rehabilitering og tilbakeføring til samfunnet bør føre til et annet resultat. Erstatningen er dessuten en del av ansvarliggjøringen for hendelsen, og det har i seg selv betydning at den skyldige må gjøre opp for seg. Dette er for øvrig en del av begrunnelsen for at voldsoffererstatningsordningen er subsidiær, og ikke er ment å komme i stedet for skadevolderens ansvar, jf. forarbeidene til loven, Ot.prp. nr. 4 (2000–2001) side 17, hvor det fremgår at loven primært skal sikre at skadelidte mottar dekning dersom en skadevolder er ukjent eller er ute av stand til å gjøre opp for seg.

- (71) Jeg tilføyer at dekningsloven fastsetter begrensninger for eventuell tvangsdekning i midler som en skyldner har behov for til livsopphold. Også dette taler mot å sette ned ansvaret ut fra de opplysninger man har i dag.
- (72) *Etter en samlet vurdering* av de ulike momentene som er nevnt i skadeserstatningsloven § 1-1, er jeg av den oppfatning at det er rimelig å pålegge A fullt erstatningsansvar for gravferdsutgifter og oppreisning i denne alvorlige saken. Dette gjelder også når det tas hensyn til at han var 15 ½ år på gjerningstidspunktet. Det økonomiske ansvaret er stort, men ikke umulig å bære. Jeg legger særlig vekt på at A med kvalifisert forsett har begått to brutale drap, hvorav det ene til en viss grad var planlagt og det andre ble begått for å skjule det første. Handlingene innebærer at hensynene bak oppreisningsinstituttet med tyngde gjør seg gjeldende. Det er også av betydning for de etterlatte at A selv må stå ansvarlig for erstatningskravet.
- (73) *Differensiering av oppreisningsbeløpene*
- (74) Det siste spørsmålet i saken er om oppreisningen til Js foreldre likevel skal settes ned ettersom hun på drapstidspunktet ikke bodde sammen med dem. Jeg skal derfor avslutningsvis knytte noen merknader til dette.
- (75) Etter skadeserstatningsloven § 3-5 siste ledd kan en skadevolder pålegges å betale oppreisning til avdødes ektefelle, samboer, barn eller foreldre. Den normerte erstatningen på 200 000 kroner som er fastsatt i rettspraksis, skal som utgangspunktet legges til grunn for alle etterlatte, jf. Rt-2010-1203 avsnitt 43 til 44 og Rt-2014-892 avsnitt 22.
- (76) A har anført at oppreisningsbeløpet til Js foreldre bør settes lavere enn den normerte erstatningen på 200 000 kroner. Det er vist til at J var voksen, og til at hun ikke lenger bodde sammen med foreldrene, men hadde stiftet egen familie. Det er videre påberopt at tidligere rettspraksis skiller mellom ulike grupper etterlatte.
- (77) I 2001 fastsatte Høyesterett for første gang en normert oppreisning ved forsettlig drap, jf. Rt-2001-274. Saken gjaldt erstatning til en mor som hadde mistet sin mindreårige sønn. Førstvoterende holdt det åpent om det skulle differensieres mellom ulike grupper etterlatte, og viste til at dette særlig kunne være aktuelt når små barn mister en omsorgsperson.
- (78) En slik differensiering ble gjort i Rt-2004-592 og Rt-2004-1324, hvor erstatningen til etterlatte foreldre etter forsettlig drap ble satt noe lavere enn den normerte erstatningen, fordi avdøde i begge sakene var voksen. I sistnevnte avgjørelse uttrykte førstvoterende at alder og tilknytning måtte tillegges betydning også ved utmåling av oppreisning. I Rt-2007-1777 avsnitt 24 opprettholdt Høyesterett en tilsvarende differensiering ved uaktsomt drap.
- (79) Få år senere, i Rt-2010-1203, kom likevel Høyesterett til at den fastsatte normen for oppreisning skulle gjelde for alle grupper av etterlatte. Avgjørelsene fra 2004 og 2007 er imidlertid ikke nærmere drøftet. I stedet så førstvoterende hen til avgjørelsen fra 2001, og de hensyn som den gang begrunnet en normert oppreisning. Om hensynene, og hvorfor disse taler for en lik oppreisning til alle etterlatte, heter det i avsnitt 44:

"Etter min mening kan de hensyn som tilsier normering i Rt-2001-274, også anføres til støtte for ikke å differensiere mellom ulike grupper etterlatte. Uavhengig av hvilken

gruppe etterlatte saken gjelder, vil '[d]et uopprettelige tap og savnet av avdøde', som førstvoterende sier i avgjørelsen fra 2001, gjennomgående være det helt dominerende for de etterlatte. Tilsvarende gjelder for uttalelsen om betydningen av handlingens grovhet. Jeg er på dette grunnlag kommet til at én og samme norm bør danne utgangspunktet for erstatningsutmålingen til de ulike grupper etterlatte."

- (80) Uttalelsen er generell og kan tyde på at tidligere praksis er fraveket selv om dette ikke fremgår direkte.
- (81) Synspunktene i avgjørelsen fra 2010 er fulgt opp i Rt-2014-892, hvor Høyesterett synes å forutsette at det ikke lenger skal differensieres mellom ulike grupper av etterlatte. Saken gjaldt oppreisning til blant annet etterlatte foreldre, og spørsmålet om den normerte erstatningen skulle reduseres fordi foreldrene bodde i et lavkostland. Høyesterett besvarte dette benektende. Betydningen av at sønnen var voksen og hadde egen familie, er imidlertid ikke nærmere drøftet i avgjørelsen. Avgjørelsen må likevel forstås slik at når utgangspunktet ikke skal fravikes for foreldre til en voksen sønn med egen familie som bor i et annet land, er det generelt uten betydning at barnet er voksent og har egen familie.
- (82) Etter mitt syn bør utgangspunktet være at det ikke differensieres mellom ulike grupper etterlatte som skal tilkjennes oppreisning. Formålet med oppreisningsinstituttet er ikke å dekke økonomiske utgifter eller tap av forsørger, men å gi en kompensasjon for ikke-økonomisk skade. Den normerte erstatningen er begrunnet i at etterlatte kan oppleve krenkelsen og ettervirkningene på ulikt vis, og det vil være uheldig med en bevisføring rundt forhold som kunne få betydning for en individuell fastsettelse. Ved en differensiering mellom etterlattegrupper vil man nettopp åpne for dette. Sorgen kan arte seg ulikt, men felles for de etterlatte er at det uopprettelige tapet og savnet gjennomgående er helt dominerende. En likestilling av de etterlatte bør derfor være den klare hovedregelen, men likevel slik at helt særegne tilfeller kan begrunne unntak, i tråd med de momentene som bestemmelsen bygger på.
- (83) Jeg er etter dette kommet til at det ikke er grunnlag for å redusere oppreisningsbeløpet til Js foreldre.
- (84) Anken må derfor forkastes.
- (85) Jeg stemmer for denne

D O M :

Anken forkastes.

- (86) Dommer **Bergsjø:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (87) Dommer **Webster:** Likeså.
- (88) Dommer **Noer:** Likeså.
- (89) Justitiarius **Øie:** Likeså.

(90) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

Anken forkastes.

Riktig utskrift bekreftes: